
5.1. Wstęp

Teoria wyboru konsumenta opisuje, w jaki sposób podejmujemy decyzje w świecie ograniczonych zasobów. Innymi słowy, jak wybieramy dane dobra i usługi spośród tysięcy dostępnych na rynku. Chcąc modelować zachowania konsumenta, przyjmuje się wiele założeń. Przede wszystkim modelowy konsument postępuje racjonalnie. Dąży do osiągnięcia jak najwyższej satysfakcji z konsumpcji przy danym dochodzie. Wybór jest dokonywany między dwoma dobrami, a dochód i ceny są wielkościami danymi. Pomimo uproszczeń, ten klasyczny model pozwala opisać istotne elementy w podejmowaniu przez konsumenta decyzji oraz powiązać jego zachowanie z przedstawianą wcześniej teorią rynku. Znajomość klasycznej teorii konsumenta nie pozwala na opisanie wszystkich zachowań rynkowych, jednak stanowi istotną podstawę do dalszych analiz w tym zakresie.

5.2. Ograniczenie budżetowe konsumenta

Wydatki konsumenta zależą przede wszystkim od dochodu, którego wielkość określa, na co „można sobie pozwolić”. Najczęściej oznacza to, że nie wszystkie dobra i usługi dostępne na rynku, które chciałoby się konsumować, można zakupić. Decyzje konsumpcyjne podejmuje się w ramach posiadanego ograniczenia budżetowego.

W celu łatwiejszego zrozumienia procesu podejmowania decyzji przez konsumenta modelową analizę upraszcza się do wyboru między dwoma dobrami – X i Y . W naszym przykładzie przyjmiemy, że konsument jest kinomanem i łasuchem, a jego wybór sprowadza się do decyzji, ile razy może pójść do kina (X) i ile może zjeść swojego ulubionego tortu czekoladowego (Y).

Wizyty w kinie i torty czekoladowe tworzą koszyk konsumpcyjny (X, Y). Podejmując decyzje, konsument wybiera koszyk, na jaki może sobie pozwolić, czyli dostępny w ramach jego ograniczenia budżetowego. **Ograniczenie budżetowe konsumenta** wyznacza wszystkie dostępne koszyki dóbr X i Y , jakie konsument może zakupić przy danym dochodzie i cenach. Wynika z tego, że istnieje maksymalna konsumpcja biletów do kina, tortów czekoladowych czy obu tych dóbr na raz, na którą stać konsumenta.

5.2.1. Równanie ograniczenia budżetowego

Liczba konsumowanych biletów do kina i tortów czekoladowych, na które może sobie pozwolić konsument zależy od cen. Zakładając, że cały dochód jest wydawany na ich konsumpcję, ograniczenie budżetowe przyjmie postać równania budżetowego:

$$Q_x c_x + Q_y c_y = D_K, \quad (5.1)$$

gdzie:

Q_x, Q_y – liczba wizyt w kinie (X) i tortów czekoladowych (Y),

c_x, c_y – cena biletu do kina i tortu czekoladowego,

D_K – dochód konsumenta.

Równanie ograniczenia budżetowego (równanie budżetowe) pokazuje graniczne koszyki konsumpcji X i Y , jakie konsument może zakupić przy danym dochodzie i cenach. Wynika z niego również, że przy danym dochodzie i cenach, im więcej konsument wyda na bilety do kina, tym mniejsze będą jego wydatki związane z konsumpcją tortów czekoladowych. Inaczej ujmując, przeznaczenie dodatkowej kwoty wydatków na jedno dobro, będzie oznaczać rezygnację z identycznej kwoty wydatków na drugie dobro. Dochodzi tu zatem do tradycyjnej wymienności, która występuje w procesie podejmowania decyzji. W skrajnym przypadku oznacza całkowitą rezygnację z konsumpcji któregoś z dóbr.

Chcąc obliczyć maksymalną konsumpcję dobra X lub Y , należy przyjąć, że konsumpcja drugiego z nich wynosi zero. Konsumowane wielkość biletów do kina i tortów czekoladowych wyniosą wtedy odpowiednio: $Q_x = \frac{D_K}{c_x}$, $Q_y = \frac{D_K}{c_y}$. W przypadku niezerowej konsumpcji np. biletów do kina obliczenie wielkość konsumpcji tortów czekoladowych wymaga korekcji dochodu o wielkość wydatków na wizyty w kinie. Znalezienie wszystkich granicznych koszyków dóbr wymagałoby wielu obliczeń. Łatwiej jest w takim przypadku posłużyć się wykresem, czyli narysować linię ograniczenia budżetowego.

5.2.2. Linia ograniczenia budżetowego

Rysując linię ograniczenia budżetowego, można skorzystać w punktów pokazujących maksymalną konsumpcję biletów do kina i tortów czekoladowych. Łącząc je, otrzymujemy **linię ograniczenia budżetowego**, która pokazuje wszystkie dostępne koszyki dóbr X i Y , przy danych cenach i całkowicie wydawanym dochodzie. W tym miejscu można zadać pytanie, a co w przypadku gdy konsument nie wydaje całego dochodu? Przecież koszyki dóbr leżące poniżej linii ograniczenia budżetowego też są dla niego dostępne. Oczywiście jest to prawdą i możliwa jest konsumpcja koszyków leżących poniżej linii ograniczenia budżetowego. Wszystkie te koszyki tworzą **ograniczenie budżetowe konsumenta** (zbiór budżetowy).